

KADIN GİRİŞİMCİLERİN KİŞİSEL ÖZGÜRLÜK ALGILAMALARI

Yrd. Doç. Dr. Rana ÖZEN KUTANİS

Sakarya Üniversitesi, İşletme

rkutanis@sakarya.edu.tr

Öğr. Gör. Ayşegül HANCI

Sakarya Üniversitesi, Karasu Meslek Yüksek Okulu

ahanci@sakarya.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada girişimcilik ve kadın girişimciliği konusunda bilgi verdikten sonra Adapazarı ve Kocaeli çevresinde çoğunlukla hizmet sektöründe faaliyet gösteren yirmi beş kadın girişimci, yaşam tarihi yöntemiyle incelenmiştir. İncelemenin neticesinde, kadın girişimcilerin çoğunun, 'kişisel özgürlük' elde etmek için girişimde buldukları, finans kaynaklarını temin etme konusunda yardım aldıkları, çoğunun eğitimlerinin lise ve üniversite olduğu, işleriyle ilgili farklı sorunlar yaşadıkları, hedeflerinin büyük olduğu, çoğunun evli olduğu ve ailelerinden destek aldıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Cinsiyet, Kadın Girişimciler ve Kişisel Özgürlükler

ABSTRACT

Perception of Personal Freedom of Female Entrepreneurs

In this research, after presenting a general framework for entrepreneurship and female entrepreneurs concerning in services sector in Adapazarı and Kocaeli, twenty five female entrepreneurs have been examined using the life history method. At the end of the research, it was determined that female entrepreneurs had different reason for choosing their fields, they had been entrepreneurship for 'personal freedom', they were helped to assure the finance, most of them had a high school or a university degree, most of them had different problems about their jobs, they had important goals, most of them were married and were supported by their families.

Keywords: Entrepreneurship, Gender, Female Entrepreneurs and Personal Freedom

1. GİRİŞ

Günümüzde insanların girişimci olabilmelerinin temel koşulu, risk alabilmeleri ve bu riski taşıyabilecek donanıma sahip olmalarıdır. Girişimcinin rekabetin yoğun olduğu Türkiye şartlarında ayakta kalabilmesi zor olduğu gibi tesadüflere de bağlı değildir. Bir girişimcinin aldığı eğitimden başlayarak bu eğitimini kullanabilme yetisine, ailede ve toplumda kendisine tanınan olanaklara ve iş yüküne kadar her şey girişimcinin hareket noktası olmaktadır. Girişimci olmak, girişimcileri harekete geçiren özelliklerin yanında farklı özellikler taşımayı da gerektirmektedir. Bunlar kişilik yapısı, iş fırsatlarını görüp değerlendirebilme yetisi, iş kurmaya hevesli olma, azimli ve hırslı olma, yaratıcı olma, yeterli motivasyona sahip olma gibi özelliklerdir. Kişilik özellikleri içinde, başarıya gereksinimi, kontrol alanı, risk alma ve cinsiyet önemli değişkenler olarak saptanmıştır. Girişimcilik gelişi güzel olabilecek bir eylem değil, süreç gerektiren bir eylemdir. Bu süreçler; fırsatları görme, iş planı geliştirme, gerekli kaynakları temin etme ve işi yönetme süreçleridir. Bu süreçlerin gerçekleşeceği platformda talep, hükümet, özel sektör ve siyasi etkiler rol oynamaktadır. Girişimcinin iş fırsatlarını görüp faaliyete geçebilmesi için, piyasada yeterli talebi bulması, hükümet tarafından desteklenmesi ve diğer rakipleriyle rekabet edebilecek güce sahip olması gerekmektedir. Türkiye'deki girişimciler içinde kadın girişimcilere baktığımızda daha çok endüstri alanında yoğunlaştıkları ancak hizmet sektöründe ve ticaret hayatında da faaliyet gösterdikleri ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de yapılan araştırmalar sonucunda kadın girişimcilerle ilgili ortaya çıkan ortak sorunların

başında, sosyal ve kültürel ortamda kadın rollerinin kalıplaşmış olması, eğitimlerinin yetersizliği, aile tepkileri, iş yükünün fazla oluşu, finans bulma güçlüğü, güvenilirlik sağlamak için kadınların erkeklerden daha fazla çaba gösterme gerekliliği ve kadınların kişisel özgürlüklerini kullanabilme ihtiyaçlarının artması gelmektedir.

Bir ekonomist açısından girişimci, kaynakları, işgücünü, makine-teçhizatı ve diğer varlıkları bir araya getiren ve önceki değerlerinden daha fazla bir değer yaratmalarını sağlayan bir kişiyi ifade ederken, bir psikolog için girişimci bir şey elde etmek veya bir şeye ulaşmak, denemeler yapmak, başarmak ve diğerlerinin elindeki otoriteyi almak ihtiyacında olan ve bu tür güdülerle güdülenen insanlar anlamına gelmektedir. Bir işadami için girişimci ise bir tehdit unsuru ve saldırgan bir rakip anlamına gelebileceği gibi bir müşteri, bir müttefik veya diğerlerinin refahı ve mutluluğu için çalışan bir kişi olarak da ifade edilmektedir (Hisrich, Michel Peters, 1998).

Girişimcilikle ilgili bu tanımlara göre, girişimcilik kavramı, yenilik ve yaratıcılığı içerecek şekilde tanımlanmaktadır. Günümüzün modern işletmecilik anlayışına göre hareket eden işletme yöneticileri girişimcilik kavramını, yenilik, esneklik, dinamiklik, risk alma, yaratıcılık ve gelişim odaklı olma gibi kavramlarla açıklamaktadır (Arıkan, 2002).

Girişimci her şeyden önce bir insandır. Bu nedenle girişimciler, yaşadıkları sosyo-ekonomik ortamın ürünüdürler. Girişimciliğin, insanın bireysel yetenekleri ve eğitimiyle ilgisi varsa da tek başına bu iki unsur yeterli olmamaktadır. Girişimciliğin niteliğini ve boyutunu, bireysel yeteneklerden daha çok toplumsal ortam belirlemektedir. Bu nedenle özellikle geleneksel değer yargılarının oldukça yoğun ve belirleyici olduğu ve ataerkil bir aile yapısının hala yaygın olduğu ülkemizde bu nokta çok önemlidir (Arat, 1993).

1980'lerden itibaren hızlı bir gelişme gösteren girişimcilik anlayışı, son teknolojik gelişmeler ve ekonomik beklentiler sayesinde daha da güç kazanmıştır. Girişimciler, toplumda etkili, olumlu ve kayda değer kişiler olarak görülmektedir (Özen Kutanis, 2003).

Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler

Çeşitli araştırmacılar başarılı girişimcilerin profilini çizmeye çalışan çok sayıda araştırma yapmıştır. İş hayatına yeni başlayan bazı girişimcilerin büyük başarılar elde ederken diğer bazılarının başarısız olması ve işletmelerini kuruluş tarihinden kısa bir süre içerisinde kapatmalarının nedenlerini açıklamaya çalışan çeşitli yazarlar vardır. Örneğin Baron (2000), başarılı girişimciliği bilişsel ve sosyal faktörlere bağlar ve başarılı girişimcilerin, çeşitli özellikleri itibarıyla daha farklı olduklarını ifade eder. Baron'a göre başarılı girişimciler kendi yargılarına fazlasıyla güvenen, diğer insanlarla başarılı bir biçimde etkileşimde bulunan, sosyal algıları yüksek ve yeni durumlara daha hızlı uyum sağlayan insanlardır.

Meredith'e göre girişimcide bulunması gereken özellikler şöyle sıralanmaktadır (Chell, Haworth, Bearley, 1991): iş fırsatlarını görüp değerlendirebilme; kaynaktan bir fayda yaratmak üzere bir araya getirebilme; başarıyı sağlayacak uygun eylemleri başlatabilme.

Lambing ve Kuehl (2000) ise girişimcilerde bulunan özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır: iş kurmaya hevesli olmak, başarısızlığa rağmen vazgeçmemek, güven, kararlılık, risk yönetimi, yaratıcılık, değişimi fırsat olarak görmek, belirsizliğe karşı toleranslı olmak, önyak olma ve başarı ihtiyacı, detaylara önem verme ve mükemmeliyetçilik.

Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü

Cinsiyet ve Rol Tutumları

Cinsiyet rolü sosyalizasyonu doğumumuzdan ölümümüze kadar sürmektedir. Cinsiyet rolleri tanım olarak toplumdan topluma, tarih içinde değişse de, hiç değişmeyen yönü cinsiyet temelindeki, kadının erkeğe göre ikincil önemde olduğu anlayışıdır. Geleneksel olarak belirlenmiş cinsiyet rollerinin benimsenmesi, kadınların erkeklere bağımlılıklarının ölçüsünü ifade etmektedir. Bazı kadınlar bu durumdan rahatsızlık duyarken bazıları da bu durumu 'normal' ve 'doğal' bir durum olarak görmektedir. Böylece bağımlılıkları nedeniyle pek çok kadının sosyal konumu erkekler tarafından belirlenmektedir (Goffee ve Scase, 1992).

Colwill'e göre, cinsiyet rolü stereotiplerinden, cinsiyet önyargısı ve cinsiyet ayrımcılığı birbiriyle ilişkili kavramlardır. Cinsiyet rolü stereotipi kadın ve erkeğe ilişkin bir inançtır. Bu stereotipte kadının besleyici, duygusal, nazik; erkeğin ise saldırgan, maceraperest ve fiziki açıdan güçlü olduğuna inanılmaktadır. Stereotiplerin bir özelliği de kolaylıkla tutumlara dönüşebilmeleridir. Cinsiyet rolü stereotipi, cinsiyet önyargıcılığına yol açmaktadır yani kadının ve erkeğin cinsiyetlerinin sonucu olarak farklı düşünüp davrandıkları yargısına varmaktadır. Önyargılar stereotiplerden daha tehlikelidir, olgular karşısında direnme gücüne sahiptir. Bu nedenle cinsiyet ön yargıları, kolaylıkla cinsiyet ayrımcılığına yol açabilmektedir. Cinsiyet rolleri, kadının grup düzlemindeki kavramsallaştırılması süreci içinde ortaya çıkmaktadır. Kadının rolleri aslında sosyal cinsiyet (gender) temelinde tanımlanmış olmasına rağmen, biyolojik cinsiyet esasında tanımlanmış gibi düşünülmektedir. Bu anlayış kadının erkekten farklı olduğu, ayrı roller oynaması, erkekten ayrı bir dünyada yaşaması gerektiği şeklindeki yargıların gelişmesine kaynaklık etmiştir. Sonuç, kadının eve çekilmesi, evin ve ailenin kendini gerçekleştireceği tek mekan olarak görülmesi; erkeğin ise ev dışı alanlara çıkması, kendini ev dışında gerçekleştirmesidir. Cinsiyet rolleri, ev içinde kadın ve erkek arasında oynayacakları roller açısından bir farklılık olduğu anlayışından kaynaklanmaktadır. Cinsiyet rolleri başlangıçta toplum tarafından tanımlanmış ve

beklenen roller olarak kavramsallaştırılmış ise de bu roller sosyalizasyon süreci içinde kadınlara küçük yaşlardan itibaren aktarıldığı için kadınlar tarafından da içselleştirilmiş ve benimsenerek oynanır olmuştur. Sosyal olan bu roller kadınlar tarafından vazgeçemeyeceklerini sandıkları yerleşik tutumlar şeklinde benimsenir olmuştur (Çelebi, 1997). Aslında kadınların girişimleri başlatabilmeleri, kurdukları işletmelerinin devamını sağlayabilmeleri de yukarıda sözü edilen tutum ve anlayışlardan etkilenmektedir.

KADIN GİRİŞİMCİLER

Kadın Girişimciler ile ilgili tanımlara göre Girişimci Kadın;

-Evinde veya ev dışı bir mekanda, kendi adına kurduğu bir (veya birkaç) işyeri olan,

-Bu işyerinde tek başına veya istihdam ettiği diğer kişilerle çalışan ve/ya işin sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran,

-Herhangi bir mal veya servisin üretilmesiyle ilgili faaliyetleri yürüten, bu mal veya servisin dağıtım, pazarlama ve satışını yapan/yaptıran,

-İşi ile ilgili olarak ilişkiye girmesi gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran,

-İş sürecinin örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin planlaması, işyerinin işletilmesi, kapatılması veya işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren,

-İşinden elde ettiği kazancın yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan kadındır (Ecevit, 1993).

Girişimci kadın olmak, kadına çalışma biçimlerine kıyasla daha fazla özerklik, özgür hareket etme ve bağımsızlık imkanı verdiği gibi, yine kadının, işine yönelik kısa ve uzun vadeli planlar yapma, kaynakları optimum kullanma, insanlar arası ilişkileri kurma ve sürdürme, işinde edindiği deneyimleri verimli kanallara aktarma gibi alanlarda da beceri kazanmasını sağlamaktır (Ecevit, 1993).

Kadın Girişimci Tipleri

Goffe ve Scase (1992) iki faktöre dayalı olarak dört farklı kadın girişimci tipini tanımlamıştır. Bu faktörlerden ilkinde göre kadın girişimciler bireysellik ve kendine güven ilkelerini benimseyen geleneksel girişimcilik eğilimindedirler. Bunlardan ilki, hem girişimcilik ideallerini hem de geleneksel cinsiyet rollerini üstlenen ve ikisini de aynı ölçüde yerine getirmeye çalışarak iş-aile görevlerini dengeleyen ve işini de fazla büyütmeyi düşünmeyen '**geleneksel girişimci**' tipidir. Geleneksel girişimci tipinde olan kadın girişimciler, çoğunlukla konuk evi, sekreterlik, bakım ajansı, restoran, yemek fabrikası ve kuaför salonuna sahip olmaktadır. İkinci tip ise, girişimcilik ideallerini geleneksel cinsiyet rollerinin çok daha üstünde tutan ve işletmesinin büyümesini öncelikli hedefleri arasına koyan '**yenilikçi girişimci**' tipidir. Bu kategoriye dahil olan kadınları daha çok savaş sonrasında büyüyen ve yüksek okul mezunu kadınların istihdam edildiği alanlarda, pazar araştırmaları, reklam, halkla ilişkiler ve basın işlerinde çalışmaktadırlar. Üçüncü kadın girişimci tipi, geleneksel cinsiyet rollerini girişimcilik ideallerinin üstünde tutan ve adeta girişimciliği yan işmiş gibi gören '**evcimen (domestik) girişimci**' tipidir. Bu gruba dahil olan kadınlar müşterilerle düzenli, uzun vadeli ve küçük ölçekli işler yapmaktadırlar. Son olarak da iş-aile dengesini kurmaktan çok kadınların ikinci plana itilmelerini önlemeye çalışan ve işini de bu amaca hizmet eden bir araç olarak görerek organize eden '**köktenci girişimci**' tipleri tanımlanmıştır. Bu durumda girişimler kadın hareketleriyle ilişkili, basın, yayın, perakende satış, eğitim ve küçük ölçekli imalat gibi çeşitli alanlarda olmaktadır (Özen Kutanis, 2003).

Bu yaklaşıma belli eleştiriler de gelmiştir (Allen & Truman,1988; Carter & Cannon,1988). Eleştirilerin bir kısmı kadın girişimcilerin analizi için girişimcilik idealleri ve geleneksel cinsiyet rollerinin yeterli boyutlar olamadığını, bunlara kadının sosyo-ekonomik durumunun da eklenmesinin gerektiğini; ayrıca kadının daha baştan erkeğin astı olma konumunu kabullenmesinin de yanlış bir öngörü olduğunu savunmaktadır. Diğer bir kısım eleştiri de kadın girişimcilerin homojen değil heterojen bir grup olduğu ve bu dörtlü ayrımın işletme sahipliği ile ilgili olarak iki önemli özelliği atladığı görüşleri üzerine kuruludur. Bu iki özellikten ilki, işletmelerin zamanla büyüyüp küçülebileceği, çeşitli anlaşmalar yaparak farklılaşabileceği düşüncesinden yola çıkarak işletme sahipliğinin çok dinamik ve sık dalgalanmaları içeren bir süreç olduğunu savunmaktadır. İkinci özellik de işletme sahipliğinin girişimcileri etkileyerek zamanla kişileri değiştirebileceği yani işe evcimen olarak başlayan bir girişimcinin zamanla ve tecrübe kazandıkça girişimcilik ideallerine sıkı sıkıya bağlı yenilikçi bir girişimci olabileceği ile ilgilidir (Özen Kutanis, 2003).

Kadın Girişimcilerin Hareket Noktaları ve Karakteristik Özellikleri

Çeşitli araştırmacılar tarafından ampirik çalışmalarda, girişimcilerin birçok ortak karakter özellikleri taşıdıkları ve bu özelliklerin onları kendi işlerini kurma konusunda harekete geçirdiği ortaya çıkmıştır. Bunlar; başarıya ihtiyacı, risk alabilme eğilimi ve bağımsız olma arzudur.

Bu özelliklerin yanı sıra, araştırmacılar bir girişimcinin başarılı olabilmesi için hangi özelliklere sahip olmaları gerektiğini sıralamaya çalışmışlardır. Bunlar arasında; doğru karar alabilme, geleceği planlayabilme, zamanı iyi değerlendirebilme özellikleri gelmektedir.

2. KİŞİSEL ÖZGÜRLÜKLER

Sanayi devrimiyle birlikte, daha yüksek ücret, daha iyi yaşam koşulları isteyen, ağır tarım işleri ve feodal bağlardan kopmak isteyen binlerce insanın kentlere göç etmesiyle birlikte erkeklerin yanında kadınların da kişisel özgürlükleri başlamıştır.

Geleneksel yapıların, kadınlar üzerindeki tahakküm yoluyla gerçekleşen biçimlenişi, kente gelindiğinde taşıyıcılık görevini yine kadına vermiştir. Ancak bu noktada, özgürlük ve medeniyetin simgesi kentler, kadınlar için daha fazla baskı ve dayatma mekanı olmuştur. Kadınların bu dayatmadan kurtulabilmesi ve kent içinde varolabilmelerini sağlamaları ancak çalışmalarıyla mümkün olabilmektedir.

Kadınların ilgilendiği işler, genellikle el emeğine dayalı, verimi düşük, informal işler olmuştur. Bu durum her dönemde kadının statüsünde önemli bir düşüşe neden olmuştur. Kumaş ve halı dokumak, nakış işlemek, dantel örmek gibi işler ev işi olarak görülmüş ve kadınlar bu şekilde eve kapatılmıştır. Ancak sanayileşme süreci içinde kadınlar önemli bir iş gücü haline gelmiştir. Çalışan kadınlar için tek kamusal ve 'kişisel özgürlük'lerini ortaya koydukları alan işyerleri olmuştur. Zor yaşam koşulları kadının çalışmasını gerekli kılmıştır. Böylece kadın, evinin dışında bir yaşam oluşturmaya başlamıştır. Ancak ev içi görevlerinde bir değişiklik olmamıştır. Ev işleri ve ev düzeninin korunması, çocuk yetiştirilmesi hala kadının görevidir.

Günümüzde kadınların çalışma hayatı, 'kişisel özgürlükler' olarak görülen; ekonomik, dini/ahlaki, aile içi yaşantısı, özel alan içine hapsedilmiş ve adeta görünmez kılınmıştır. Kadınların çalışma hayatında kendilerini girişimci olarak kanıtlamaya çalışmaları, bastırılmaya çalışılan bu 'kişisel özgürlükleri' geri kazanma düşüncesiyle örtüşmektedir.

Bir çok araştırma kadın girişimciler üzerinde durmuş ve onların psikolojik özelliklerini, güdülerini ve ilham kaynaklarını incelemiştir. Bu konuda Dhillon ve Malhotra (1993) tarafından Delhi'de yapılan bir araştırma sonucuna göre, kadınların girişimci olmalarındaki güdüler sırasıyla: hırs, kendi ilgi alanı, bağımsızlık, finansal zorunluluklar, konforlu bir yaşam düzeyi, meşgul olma arzusu, konforlu ikili bir rol, yatırım ve istihdam yaratma isteğidir. Başarma ve kendi ilgi alanının peşinde koşma isteği gibi güdüler, Hisrich ve Brush'ın batıda yaptığı çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

3. ARAŞTIRMA

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Adapazarı ve Kocaeli çevresindeki kadın girişimciler incelenerek kadın girişimcilerin girişimlerinde ve sosyal hayatlarında 'kişisel özgürlüklerini' algılama ve kullanabilme dereceleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Girişimcilik kavramının içeriği, kişilik özelliklerinin içinde olan cinsiyet faktörünün incelenmesiyle farklılaşmaktadır. Cinsiyet rolleri, kadın ve erkek arasında oynayacakları roller açısından bir farklılık olduğu anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu farklılıklar üstlenilen rollerin yanında, kişilik yapısı, ilgi düzeyi ve yetenek farklılıkları gibi özelliklerle ortaya çıkmaktadır.

Araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlara göre kadın girişimciler, başarma ihtiyacı, risk alabilme eğilimi ve bağımsız olma arzusu ile harekete geçmektedirler. Başarılı olma ihtiyacı, ilgi alanlarına yönelik çalışmalar yapmak ve 'kişisel özgürlük' elde etmek kadın girişimcilerin en güçlü güdülerindedir.

Araştırmanın Kısıtları

Araştırma, Adapazarı ve Kocaeli çevresinde faaliyet gösteren 25 kadın girişimci ile görüşülerek beş aylık bir sürede gerçekleştirilmiştir. Deneklerin her sektörden seçilmesine özen gösterilse de kadın girişimcilerin hizmet sektöründe faaliyet göstermeleri araştırmanın kısıtlarındandır. Bu çalışmada özellikle girişimlerin başlatılmasında ve devamında etkili olan kişisel özgürlükler üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma kalitatif (nitel) bir özellik taşımaktadır, gerekli verilerin elde edilebilmesi için Adapazarı ve Kocaeli çevresindeki kadın girişimcilerin 'hayat hikayeleri analizi' kapsamında yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Hayat hikayeleri yöntemi ile kişi, öncelikle kendi yaşam deneyimlerinin tamamında sonra da, içinde bulunduğu sosyal çevrede değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Aşağıdaki tabloda araştırma sonuçlarına göre kadın girişimcilere ait olarak edinilen bilgilerin genel dağılımı toplu halde gösterilmektedir:

Tablo 1. Kadın Girişimcilere Ait Demografik Özellikler

KRİTERLER		ORANLAR (%)	KİŞİ SAYISI
MEDENİ DURUM	Evli	%60	15
	Bekar	%28	7
	Dul	%12	3
ÇOCUK SAYISI	Çocuğu Olmayan	%32	8
	1 Çocuğu Olan	%40	10
	2 Çocuğu Olan	%12	3
	3 Çocuğu Olan	%16	4
EĞİTİM DURUMU	Üniversite	%44	11
	Lise	%40	10
	Ortaokul	%8	2
	İlkokul	%8	2

Görüşülen kadın girişimcilerin %60'ı (15 kişi) evli, %28'i (7 kişi) bekar, %12'si (3 kişi) duldur. %32'sinin (8 kişi) çocuğu yoktur, %40'ının (10 kişi) bir çocuğu, %12'sinin (3 kişi) 2 çocuğu ve %16'sının (4 kişi) 3 çocuğu bulunmaktadır.

Deneklerin %44'ü (11 kişi) üniversite, %40'ı (10 kişi) lise, %8'i (2 kişi) ortaokul, %8'i (2 kişi) ilkokul mezunudur. Araştırmaya konu olan kadın girişimcilerin %36'sı (9 kişi) 30 yaşın altında, %40'ı (10 kişi) 31 ile 40 yaş arasında, %24'ü (6 kişi) 41 yaşından büyüktür.

Bu veriler ışığında araştırmadaki kadın girişimcilerin evli, çocuksuz veya az çocuklu, eğitilmiş ve orta yaşlı oldukları söylenebilir.

Tablo 2. Kadın Girişimcilerin Girişimleri ile İlgili Özellikler

KRİTERLER		ORANLAR (%)	KİŞİ SAYISI
SEKTÖR	Hafif Sanayi (Tekstil, Mobilya, Çeyiz, Butik, Çiçekevi, Gıda)	%60	15
	Sağlık ve Hizmet	%32	8
	Hizmet ve Hafif Sanayi (Yurt ve Takı Tasarım)	%4	1
	Eğitim Sektörü	%4	1
KURULUŞ YILI	1989-1999	%44	11
	2000-	%56	14
KURULUŞ NEDENİ	Kendi İşini Kurma	%24	6
	Ekonomik Nedenler	%12	3
	Sosyal Statü	%8	2
	Eşine Destek Olma	%4	1
	Kişisel Özgürlük İsteyen Toplam Kadın Girişimci	%52	13
FİNANS KAYNAĞI	Kendi ve Eşinin Birikimi	%24	6
	Eşinin Birikimi	%8	2
	Borç ve Aile Desteği	%8	2
	Sadece Aile Desteği	%8	2
	Eşi ve Aile Desteği	%4	1
	Kendi Çabası İle İşini Kuran Toplam Kadın Girişimci	%48	12
ÇALIŞANLAR	İşçi Çalıştıran Girişimciler	%88	22
	İşçi Çalıştırmayan Girişimciler	%12	3

Araştırmaya dahil edilen kadın girişimcilerden 15 kişi (%60) hafif sanayide (Tekstil, Mobilya, Çeyiz, Butik, Çiçekevi, Unlu Mamuller, Yemek Fabrikası, Ayakkabı Mağazası), 8 kişi (%32) sağlık ve hizmet sektöründe (Petrol İstasyonu, Cafe, Eczacı, Mühendislik Bürosu, Kuaför, Lokanta, Odyometris), 1 kişi (%4) hem hizmet sektöründe hem de hafif sanayide (Tasarım ve Yurt İşletmesi), 1 kişi (%4) eğitim sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu veriler ışığında araştırma kapsamındaki kadın girişimcilerin daha çok kadınların daha rahat faaliyet gösterebileceği düşünülen sektörlerde girişimlerini kurdukları görülmektedir.

Burada kadın girişimcilerin kuruluş hikayelerine değinirken %44'ü (11 kişi) 1989-1999 yılı arasında, %56'sı (14 kişi) ise 2000 yılından sonra işletmesini kurmuştur. Buna göre 2000 yılından sonra kadın girişimcilerin sayısında artış olduğu söylenebilir.

Görüşülen kadın girişimcilerin %12'si (3 kişi) sadece ekonomik nedenlerden, %8'si (2 kişi) kişisel özgürlük ve ekonomik nedenlerden, %8'i (2 kişi) kişisel özgürlük, %16'sı (4 kişi) hem kişisel özgürlük hem de sosyal statü elde etmek için, %20'si (5 kişi) ekonomik ve kişisel özgürlük, %8'i (2 kişi) sosyal statü, %24'ü (6 kişi) kendi işini kurma düşüncesi, %4'ü (1 kişi) de eşine destek olmak amacıyla girişimci olmuştur. **Buna göre girişimcilikte kişisel özgürlük isteyen kadın girişimciler 13 kişi (%52)'dir.** Aslında kişisel özgürlüklerin algılanma sürecinde sosyal statü kazanımı ve kendi işini kurabilme düşüncesi de eklenebilir. Bu gibi girişimcilikle ilgili faaliyetler sayesinde kişisel özgürlüklerin daha da genişleyeceği söylenebilir. **Bu bağlamda, kadın girişimciler arasında 'kişisel özgürlük'le ilgili vurgulama yapmış olanların oranı %84 (21 kişi)'tür.**

Araştırmaya dahil edilen kadın girişimciler işlerini kurarken %24'ü (6 kişi) kendisinin ve eşinin birikimi ile, %8'i (2 kişi) sadece eşinin birikimi ile, %8'i (2 kişi) borç ve ailesinin desteği ile, %8'i (2 kişi) sadece ailesinin desteği ile, %4'ü (1 kişi) de eşi ve ailesinin desteği finans kaynağı sağlamıştır. Buna göre kadın girişimcilerin çoğunun finans kaynaklarını başkalarının desteği ile sağladığı görülmektedir. Görüşülen kadın girişimcilerin %48'i (12 kişi) işletmesinin finansını kendisi karşılamıştır. Bu durum kadın girişimcilerin çoğunun finansal risk alma konusunda temkinli olduğunu ve başkalarından destek aldığını göstermektedir.

Tablo 3. Kadın Girişimcilerin Sorunları, Hedefleri ve Ailelerinin Girişimcilik Durumu

KRİTERLER		ORANLAR (%)	KİŞİ SAYISI
İŞLE İLGİLİ SORUNLAR	Eğitimsiz İnsanların Bakış Açısı	%20	5
	Ekonomik Koşullar	%12	3
	Müşterilerin Anlayış Düzeylerindeki Farklılıklar	%12	3
	Rakipler	%12	3
	Çıraklık Belgesi Alma	%4	1
	Kaliteli Malzeme Bulma	%4	1
	Kadınlara Olan Güven Eksikliği	%4	1
	Çalışma Koşullarının Zorluğu	%4	1
	Tesettürlü Olmak	%4	1
	İşle İlgili Sorun Yaşamayan	%24	6
	HEDEFLER	İşletmesini Büyütmek ve Başka İllere Şubeler Açmak	%20
Sadece İşini Büyütmek		%20	5
Aynı Çizgide Devam Etmek		%12	3
Marka Bayiliği Almak		%12	3
Alanında Lider Olmak		%12	3
Türkiye Genelinde Marka Olmak		%8	2
Yurtdışına Açılmak		%8	2
Alanının Dışında da Kendini Kanıtlamak		%8	2
AİLEDEKİ GİRİŞİMCİLER	Ailesinde Kendisinden Başka Girişimci Olmayan	%28	7
	Ailesinde Herkes Girişimci	%8	2
	Ailesinde Girişimci Olan Toplam Kadın Girişimci	%72	18
SÜREÇ OLARAK GİRİŞİMCİLİK	Öğrenilebilen Süreç	%32	8
	İstek	%4	1
	Kişilik Özelliği	%64	16

Araştırma kapsamına alınan kadın girişimcilerin %88'i (22 kişi) yanında işçi çalıştırmaktadır. Bu kadın girişimcilerin %48'i (12 kişi) 1-5 kişi arasında, %24'ü (6 kişi) 6-10 kişi arasında, %16'sı (4 kişi) 11-30 kişi arasında işçi çalıştırmaktadır. Sözkonusu kadın girişimcilerin %32'sinin (8 kişi) yanında çalışanlar üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan kadın girişimcilerden %12'si (3 kişi) yanında hiç kimseyi çalıştırmadıklarını söylemişlerdir.

Görüşülen kadın girişimcilerin %24'ü (6 kişi) iş ile ilgili sorun yaşamadığını ifade etmektedir. %12'si (3 kişi) ekonomik koşulların zor olmasından, %20'si (5 kişi) eğitimsiz insanların bakış açısından, %4'ü (1 kişi) iş yeri açmak için çiraklık belgesi almada, %4'ü (1 kişi) kaliteli malzeme bulmakta, %12'si (3 kişi) müşterilerin anlayış düzeyindeki farklılıklardan, %12'si (3 kişi) rakiplerinden, %4'ü (1 kişi) kadınlara olan güven eksikliğinden, %4'ü (1 kişi) çalışma koşullarının zorluğundan, %4'ü (1 kişi) tesettürlü olmasından dolayı sorunlar yaşamaktadır. Bu durum kadın girişimcilerin %76'sının (19 kişi) işle ilgili farklı sorunlar yaşadığını göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen kadın girişimcilerin çoğunun hedefi büyüktür. %20'si (5 kişi) işletmesini büyütmeyi ve başka illere şubeler açmayı, %20'si (5 kişi) sadece işini büyütmeyi, %12'si (3 kişi) marka bayiliği almayı, %12'si (3 kişi) alanında lider konumunda olmayı, %8'i (2 kişi) Türkiye geneline yayılıp marka olmayı, %8'i (2 kişi) yurt dışına açılmayı, %8'i (2 kişi) alanının dışında da kendini kanıtlamayı, %12'si (3 kişi) ise aynı çizgide devam etmeyi hedeflemektedir. Bu duruma göre kadın girişimcilerin çoğunun gelecek planları, işini geliştirme üzerinedir.

Görüşülen kadın girişimcilerin %28'sinin (7 kişi) ailesinde kendinden başka girişimci yoktur, %8'inin (2 kişi) ailesinde herkes girişimcidir, %32'sinin (8 kişi) ailesinde sadece bir girişimci vardır, %12'sinin (3 kişi) babası ve abisi, %16'sının (4 kişi) sadece eşi, %4'ünün (1 kişi) ailesinde 2 kişiden fazla girişimci olduğu saptanmıştır. Bu duruma göre kadın girişimcilerin %72'sinin (18 kişi) ailesinde girişimci olduğu gözlenmektedir. Girişimcilik literatürü ile paralel olarak, görüşülen kadın girişimcilerin ailelerinde de girişimcilerin olmasının, kendilerini girişimci olma konusunda olumlu etkilediğini göstermektedir.

Görüşülen kadın girişimcilerin girişimcilik süreci hakkındaki görüşleri farklıdır. %32'si (8 kişi) girişimciliğin öğrenilebilen bir süreç olduğunu, %40'ı (10 kişi) sadece kişilik özelliği olduğunu, %20'si (5 kişi) kişilik özelliği ve öğrenilebilen süreç olduğunu, %4'ü (1 kişi) istekle, %4'ü (1 kişi) kişilik özelliği ve kendini yetiştirme ile gerçekleşebileceğini söylemektedir. Bu cevaplara göre girişimciliğin bir kişilik özelliği olduğunu savunan toplam kadın girişimci sayısı 16'dır (%64).

4.SONUÇ

Özellikle evli ve çocuklu olan kadın girişimcilerin iş ve aile uyumu konusunda dengeleyici konumda oldukları (geleneksel kadın girişimci) elde edilen bulgular arasındadır. Kadın girişimciler, kadınların çalışma hayatından uzak tutulmaya çalışılmasının sebebinin, geleneklere ve eşlerin eğitimsizliğine dayandığını düşünmektedirler.

Görüşülen kadın girişimcilerin iş yaşamındaki tecrübeleri fazla olmamasına rağmen işlerinde başarılı olma isteği ile belirledikleri hedeflerin büyük olduğu gözlenmiştir. Bu durumu insanlarla iyi iletişim kurabilmelerine, azimli ve sabırlı olmalarına bağlamaktadırlar.

Kadın girişimciler söz konusu sorunların yanında belli avantajlara da sahip olduklarını söylemişlerdir. Faaliyet gösterilen alanlar kadınları öncelikle ilgilendiriyorsa (kuaför, çeyiz, tekstil, yurt, kreş vb.) bu durumda girişimcinin de kadın olmasının talebi artırıcı bir etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle piyasada tanınmış girişimci eşleri olan kadınlar, sektöre kabul edilme süreçlerinin kısaldığını belirtmektedir. Kadın girişimcilerin çoğu çalıştıkları sektörde eğitimlerinin avantajlarını yaşadıklarını söylemektedirler.

Kadın girişimcilere iş yaşamına giriş nedeni ile ilgili sorular sorulduğunda başlangıçta ekonomik özgürlük, sosyal statü gibi nedenlerden dolayı girişimci olduklarını belirtmeler de mülakatın ilerleyen aşamalarında özellikle çoğunun '**kişisel özgürlük**' elde etmek istedikleri saptanmıştır. Kadın girişimcilerin kişisel özgürlüğü algılayış biçimlerinde işleri ve evleri açısından dengeli bir odaklanma farkedilmiştir. Bu durumun görüşülen kadın girişimcilerin genellikle geleneksel bir yapı sergilemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bunun yanında kadın girişimcilerin girişimlerini başlatma nedenlerinin ve ilerleme hedeflerinin pek çoğunun '**kişisel özgürlükler**' ile ilgili olduğu belirtilmelidir. Bağımsızlık, iş sahibi olmak, ekonomik özgürlüğe sahip olmak, sosyal statü edinmek gibi nedenler yanında işletmesini büyütüp alanında lider olabilmek, Türkiye genelinde marka olmak gibi hedefler, aslında hep kişisel özgürlük ile ilgili neden ve hedeflerdir. Bu cevaplardan yola çıkarak, kadın girişimcilerin '**kişisel özgürlük algılamaları**' içerisine daha çok toplumdaki kaynaklanan rol algılamaları çerçevesindeki kaygılarının ortadan kaldırılması ile ilgili eğilimlerin girdiği söylenebilir. Çağdaş yaşamda kadının da çalışmaya başlaması ile kadının hem evdeki hem de işteki görevleri bir araya gelerek ciddi sorumlulukları beraberinde getirmekte ve bu ağır yükü taşıyamayan kadın girişimciler, '**kişisel özgürlük**'

arayışının sınırını da ister istemez genişletmek ve bu genişlemeyi daha çok işlerine yönelik olarak gerçekleştirebileceğini düşünmektedirler.

KAYNAKÇA

- ARAT, N.** (1993), “Türkiye’de Kadın Girişimcilik”, Türkiye Esnaf - Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR)”, Ankara: TES-AR Yayınları No:7, s.204- 212.
- ARIKAN, S.** (2002), “Girişimcilik, Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular”, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- BARON, R. A.** (2000), “Psychological Perspectives on Entrepreneurship: Cognitive and Social Factors in Entrepreneurs Success”, Current Directions in Psychological Science, Vol. 9, s.15.
- CHELL, E., Jean HAWORTH, ve Sally BREARLEY,** (1991), “The Entrepreneurial Personality”, Routledge, s.4.
- ÇELEBİ, N.** (1997), “Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler”, Ankara: T.C Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- DHILLON, P. K.** (1993), “Women Entrepreneurs-Problems & Prospects, Blaze Publishers & Distributors”, s.86-87.
- ECEVİT, Y.** (1993), “Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildiriler ve Tartışmalar”, Ankara: Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74.
- GOFFEE, R. ve Richard SCASE** (1992), “Kadınlar İş Başında”, Eti kitapları.
- HISRICH, R. D., Michel P. PETERS** (1998), “Entrepreneurship”, Irwin McGrawhill, s.9.
- LAMBING, P., R. KUEHL, Chars R.** (2000), “Entrepreneurship”, Second Edition, Prentice Hall, s.15-18.
- ÖZEN KUTANİS, R.** (2003), “Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü: Kadın Girişimciler”, Afyon: 11. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi.